

**КОНЦЕПЦІЯ НЕОРЕАЛІЗМУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ
РОЗВИТКУ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧОЇ ДУМКИ**

Рец.: Рева Л. В. «Неореалізм: дискурс теорій та художніх ідей (на матеріалі української та російської літератури і критики) : монографія / Рева Л. В. — К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. — 344 с.

Неореалізм як напрям в художній літературі, що зародився в першій третині ХХ ст., став об'єктом активного дослідження лише останнім часом. Як зазначається в передмові рецензованої праці, «проблематику неореалізму першої третини ХХ століття не з'ясовано досі, але час від часу до неї звертаються дослідники у своїх намаганнях встановити істину». До наукових праць, присвячених неореалізму, належить і монографія Л. В. Реви, об'ємна за обсягом і глибока за змістом. Складається вона з чотирьох розділів, у яких є намагання всебічно дослідити це складне для літературознавства явище. Слід сказати, що дослідниця досягла вагомих результатів.

У першому розділі «Філософський контекст неореалізму» зроблено детальний аналіз українських та зарубіжних наукових праць, у яких досліджується філософський контекст художньої літератури першої третини ХХ століття. Представлені концептуальні теорії думки, згідно з якою суттєвим питанням філософії неореалізму є гносеологічна теорія пізнання. Саме вона посідає центральне місце. Належна увага приділена теоріям англійських й американських ідеалістів, які стали провідними у визначенні неореалізму як філософського напрямку (Дж. Е. Мур, Б. Рассел, А. Н. Уайтхед). Зокрема, розглянувши концептуальні теорії Дж. Мура про суб'єктно-об'єктні відношення, про пізнання, про ментальність, лінгвістичну філософію, Л. В. Рева дійшла висновку, що Дж. Е. Мур виступив як неореаліст. В основі його неореалізму закладено відображення світорозуміння через мовний, ментальний, суб'єктивно-об'єктивний компоненти особистого конструювання. Грун-

товно проаналізовано теорію «зовнішніх відношень» та інші концепції Б. Рассела, наукові концепції світу А. Н. Уайтхеда, неореалізм Гарвардського товариства. Підкреслено, що ідеї Б. Рассела широко вплинули на подальший розвиток лінгвістичної, математичної, наукової логіцистичної філософії. Расселівська теорія логічного аналізу разом з лінгвістичним аналізом Дж. Е. Мура створили лінгвістичний поворот у неореалізмі. Здійснено короткий, але переконливий аналіз розглянутих положень і концепцій А. Н. Уайтхеда, оснований на засадах неореалізму. Розглянувши і неореалізм Гарвардського товариства, Л. В. Рева стверджує, що американський неореалізм мав значний вплив на суспільний розвиток через багатосторонній механізм його наукових ідей. Підкреслюється, що в радянський період абсолютний пріоритет надавався соціалістичному реалізму. Неореалізм не визнавався, а дослідження його фактично були заборонені. Наприкінці розділу у світлі філософського відображення буття коротко розглянута творчість І. Буніна та В. Підмогильного і В. Винниченка та М. Горького. Загалом аналіз філософської проблеми неореалізму здійснено ґрунтовно і науково переконливо.

Другий розділ монографії «Шляхи розвитку неореалізму в літературознавстві» присвячений дослідженню історичного й теоретичного екскурсу розвитку неореалізму в українській художній літературі. Розглянута полеміка з приводу походження терміна неореалізм, здійснена спроба розмежувати неореалізм від інших модерністських напрямків. Запропоновано власне визначення й опис неореалізму як художнього напрямку і стилю та нового етапу розвитку стильової художності у літературі, який дав поштовх для появи екзистенціальної та постмодерністської літератури. Дослідниця переконана в тому, що неореалізм слід вважати напрямом і в російській, і в українській літературі. А неореалізм сягає корінням кінця ХІХ — початку ХХ століть і зв'язаний з іменами І. Франка, Лесі Українки, М. Вороного.

Оглядаючи перші критичні праці М. Вороного, О. Колтовської, М. Доленга, що появились в час становлення неореалізму, Л. В. Рева виявила спільність думок з приводу загальної характеристики та визначальних рис неореалізму. Разом з тим

вона зосереджує увагу на проблемі розмежування неореалізму і реалізму і вважає, що різниця між цими напрямками полягає в побудові сюжетів, конфліктів і мови. Якщо в реалізмі правила зображення диктує життя, то в неореалізмі до елементів правдивості й типовості приєднується прагнення до оновлення та пошук нових шляхів і способів зображення світу й людини. Взаємопроекції неореалізму на реалізм надають можливості по-новому прочитати національний культурний спадок і розширити коло наукових досліджень.

Актуальною проблемою є виявлення співвідношення між неореалізмом і модернізмом та неореалізмом і символізмом. В монографії здійснена вдала, на нашу думку, спроба розплутати цей клубок спільних і відмінних рис кожного напрямку. З цією метою проаналізована велика кількість критичної літератури багатьох авторитетних дослідників, в результаті чого встановлено, що в українському літературознавстві ще немає детального аналізу неореалізму і символізму.

У третьому розділі монографії на зразках малої прози російського письменника І. Буніна («Сын», «Игнат», «Роман горбуна» та ін.) й українського письменника В. Підмогильного («Син», «Проблема хліба», «Військовий літун», «Третя революція» та ін.) досліджуються спільні й індивідуальні особливості манери письма митців під впливом різних напрямків: реалізму, неореалізму, імпресіонізму і символізму. Глибоке осмислення й досконалий аналіз художніх творів обох письменників сприяли виявленню багатьох спільних рис у зображенні реального життя простого народу на початку ХХ століття. Змістовний пласт цього життя вибудовується письменниками через духовний світ та поняття добро — зло, кохання — ненависть, миттєве — вічне, життя — смерть. Розділ завершується всебічним аналізом повістей В. Підмогильного «Шаптала» і «Повісті без назви». Аналіз підкріплений яскравими ілюстраціями.

У заключному четвертому розділі «Художні моделі експериментального пізнання людини та її світу» досліджується творчість В. Винниченка у співставленні з творчістю М. Горького та І. Шмельова початку ХХ століття. Порівняльний аналіз здійснено в різних аспектах: з погляду неореалізму, людської

моралі, індивідуальної особистості і колективізму, гендерної проблеми, ідейно-тематичних критеріїв буття українця і росіянина. В результаті дослідження Л. В. Рева доходить висновку, що «ідейно-тематичні ознаки творів споріднюють художні задуми митців, у яких загальним світосприйняттям відбиваються соціальні протиріччя різних між собою українських і російських людей, приречених на нерівність, страждання, бідність, несправедливість». Загальні висновки у вигляді таблиці характерних особливостей реалізму і неореалізму аргументовані і переконливі.

В цілому ж монографія Л. В. Реви відповідає усім науковим критеріям, відзначається глибоким і переконливим аналізом досліджуваних явищ, написана доброю мовою, може бути надійним порадиником усім, хто цікавиться історією української художньої літератури.